

Artikkel i GD;

Ba om å se datteren etter sju år på internatskole – fikk blankt avslag

GLEDER OG TRAGEDIER: I 25 år har Tormod Holdbrekken arkivert, fra OL-dokumenter til kommunale og fylkeskommunale dokumenter. – Det finnes utallige historier i arkivene med personlige gleder og tragedier, sier han. Foto: Asmund Hanslien

Av [Asmund Hanslien](#)

Publisert: 26. desember 2020, kl. 22:16

De hadde ikke sett datteren på sju år og søkte om å få henne hjem på permisjon. Foreldrene fikk blankt avslag. Den er av flere gripende og hjerteskjærende historier som Tormod Holdbrekken blar seg gjennom i dokumentene i fylkesarkivet på Storhove.

DEL

- -
- Han har vært med siden arkivet ble etablert i 1995 for å ta vare på OL-historien. 25 år senere er det est ut til 24.000 hyllemeter og et arkiv for hele det nye storfylket og 44 kommuner. Og flere er på veg inn.

– I det materialet finnes utallige historier med personlige gleder og tragedier, forteller Tormod Holdbrekken.

Historien fra Halsnøy offentlige skole, senere kjent som Vold videregående skole i Gausdal, er den som har gjort sterkest inntrykk på ham. Skolen som flyttet til Gausdal i 1964/65, ble omtalt som «for evneveike piger». Foreldrene som ikke hadde sett datteren på sju år, sendte permisjonssøknad om å få henne hjem på påskeferie.

– I svarbrevet skriver bestyrerinnen at skolen har vurdert søknaden og funnet at en hjemreise ikke er bra for pikens utvikling og læring.

Gleder og tragedier

– Det er uunngåelig å ikke bli berørt når en selv har barn, sier Holdbrekken, som ser et annet trekk i mange av de offentlige dokumentene fra den tiden: Klasseskillene i samfunnet.

– Brevet fra bestyrerinnen er skrevet i en nedlatende tone. Samtidig kan vi lese brev til storbønder og embetsmenn som viser en helt annen tiltaleform.

Men arkivene er også munter lesning. Skoleprotokollene forteller om hvem som ble straffet for dårlig oppførsel, riktignok opplysninger som er taushetsbelagt, som regel i 60 år. Her er blant annet brevet fra Lillehammer kommunale høiere almenskole som ble sendt med hjem til Bjerkebæk i januar 1934, med oppfordring til Sigrid Undset om å få skikk på sønnen.

Lillehammer den 10 januar 1934.

Fru S i g r i d U n d s e t .

Jeg må anbefale at De får en til å gjennomgå leksene i tysk og matematikk med Deres sønn Hans. Han har vanskelig for å arbeide grundig og plannessig på egen hånd. Dertil er han glensom. Hans orden er derfor ikke så god som den burde være. Jeg er bange for at de mange påmindelser som skolen er nødt til å kenne med i lengden vil virke uheldig på ham.

Kunde han få litt hjelp utenfor skolen med sine leksur og sin orden, tror jeg det vilde være meget heldig.

Arbedigst

Eller en kan lese om elevene som tok toget fra Tretten til Lillehammer og fikk smurt inn sine edle deler med blekk av medelevene. «Hans bukser er knappet op og blekk smurt på hans kjönsdele».

– Kanskje var det et slags dåpsritual for nye skolependlere, undres Holdbrekken og leser om hvordan medelevene ble straffet.

I vurderinger fra 1930-tallet heter det at «Leif kan ikke t enke, Claus er visstnok doven, Hilma er daarlig men flittig, Ruth er meget dårlig i alle fag, Halvard bör vel slutte skolen straks, Arnes utsikter små».

Politiet finner dokumentasjon

– Ja, kommunearkivene inneholder mange godt skjulte hemmeligheter, sier fylkesarkivar Marit Hosar.

 rlig besvarer arkivet cirka 3.500 henvendelser. Det siste året har det v ert 600 henvendelser bare om vitnemål og fagbrev.

– Det kan v ere personer som mangler kompetansebevis og trenger dokumentasjon på at de har fullf ort en utdanningen for få jobb eller s oke skole. Mange sp er etter fagbrevet det har mistet. Vi ser at det er blitt mer vanlig for entreprenører   dokumentere kunnskapen i arbeidet med anbud.

Politiet er også bruker av arkivet.

– Her er journalene fra tannlegene arkivert. Politiet henter ut opplysninger for   kunne fastslå identitet. Men også personer som har skadet tennene og for eksempel er i et forsikringsoppgjør, finner dokumentasjon fra skoletannlegen over hvordan tennene var i tidligere år. Vi har også stor etterspørsel etter rettighetsdokumentasjon i barnevernssaker og PPT, og ikke minst opplysninger fra byggesaksarkivene, sier Hosar, som viser til at fylkeskommunene og kommunene er lovpålagt   ha arkiver.

–   få innsyn i arkivene, er en demokratisk rett innbyggere har, innenfor de lover og regler som gjelder.

OL-ARKIVET: I 1999 strømmet journalistene til OL-arkivet i jakten på avsløringer om korrupsjon i søkerprosessen. Bak til venstre Kjetil Løset fra TV 2, (nå kommunikasjonsjef i Frp), Asbjørn Øyhovden i TV 2, GDs Einar Odden og Alexander Nordby (nå NRK). Foto: Tormod Holdbrekken

Jaktet OL-avsløringer

Kun én gang i løpet av de 25 første årene har det «kokt» i lokalene, etter at det i 1999 ble avdekket korrupsjon for å bli OL-arrangør. På Storhove satt journalister i flere dager og bladde i 6–7 hyllemeter med dokumenter fra de to søkerperiodene til Lillehammer.

– Skuffelsen var stor da de ikke fant noe nevneverdig, erindrer Tormod Holdbrekken, som selv var nummer 10 av dem som ble ansatt i daværende LOOC (Lillehammer Olympiske Organisasjonskomité), for å holde orden på nettopp OL-dokumentene.

– Aftenposten ringte riktignok IOC og konfronterte dem med at det var et personalarkiv over IOC-medlemmene i Lillehammer.

Holdbrekken forteller at forskere fortsatt oppsøker OL-arkivet for å hente ut informasjon.

ARKIVERER: Stadig nye pappesker med dokumenter bæres inn i lokalene på Storhove som medarbeiderne organiserer og arkiverer for å gjøre tilgjengelig. Fra venstre Pål Mjørland, Gunlaug Narum, Monika Sokol-Rudowska, Elisabeth Nilsen Edler, Bjørg Ida Berget, Tormod Holdbrekken, Nadya Koriakina, Kristin Lund Ytreeide, Marit Hosar, Eva Marie Mathisen og Nils Kristen Garvik Foto: Asmund Hanslien

Evigvarende digitalisering

Foreløpig består arkivet i det tidligere pressesenteret av svimlende 24.000 hyllemeter. Mye av det skal digitaliseres. Fylkesarkivaren medgir at det er et uendelig arbeid, selv om fire stillinger er øremerket oppgaven.

–Vi klarer å registrere og kvalitetssikre 150 meter i året. Nå ansetter vi to nye, men arbeidet vil likevel pågå i flere tiår, sier Marit Hosar.

– Det er jo noe av det interessante med jobben, å organisere og gjøre arkivmaterieill tilgjengelig. Når folk senere får svar på forespørsler etter et kvarter, blir de overrasket, sier Tormod Holdbrekken.

ARKIVHYLLER: Slik skal med tiden alle hyllene framstå når materiellet er gjennomgått, organisert og ferdig arkivert. Foto: Asmund Hanslien

Marit Hosar mener de kommunale arkivene er så omfattende og utilgjengelige at det har vært vanskelig å bruke til forskning og litteratur.

– Det mest interessante med vårt samfunnsoppdrag er jo å sikre at informasjonen er autentisk og ekte, blant annet for at vi skal kunne se utviklingen i samfunnet og dokumenterer den, sier hun, og viser blant annet til de omfattende byggesaksarkivene.

– I det siste har vi hatt mange forespørsler på dokumenter som kan fortelle hva som er i grunnen rundt Huntonstranda på Gjøvik, sier hun og trekker parallellen til Lillehammer.

– Tenk på alt som ligger i grunnen rundt Strandtorget. Hvor har vi dokumentasjonen? Hva finnes i de ulike arkivene? Da må en lete. Dersom en ikke finne dokumentasjon, hvorfor finner en ikke det, sier Hosar, og slår fast at mange ikke skjønner poenget med et slikt arkiv før de selv får bruk for det.

SPANSKESYKEN: I det eldste arkivskapet til Lillehammer kommune fra 1800-tallet, finner fylkesarkivar Marit Hosar igjen opplysninger om den forrige store pandemien her i distriktet, spanskesyken fra 1919 til 1920. Foto: Asmund Hanslien

45 døde i forrige pandemi

Noe som virker fjernt kan plutselig bli nært, som hvordan Lillehammer-distriktet er blitt rammet av pandemier. De kommunale arkivkildene forteller om stengte skoler i kortere perioder også i 1918 og 1919, under den forrige store pandemien med spanskesyken.

KORT: I tidligere tider var det eget kartotek for pandemier i Lillehammer kommune. Foto: Asmund Hanslien

I Fåberg og Lillehammer døde i alt 45 personer.

«Sykdommen grasserer nu over alt. Det er neppe noget hjem som er gaat fri. I de flæste huse ligger 4–5 syke», skrev Dagbladet, som viste til at Telefonsentralen i Lillehammer var stengt da personalet var sykmeldt.

Den gangen var det lasarettet i regionen, i Gjøvik, Lillehammer og Elverum, steder hvor pasienter som led av smittsomme sykdommer ble isolert.

Innlandet fylkesarkiv

24.000 hyllemeter over 4.000 kvadratmeter. I tillegg et digitalt arkiv med nærmere 60 terabyte.

Inneholder arkivet til Oppland fylkeskommune, deler av Hedmark fylkeskommune, samt arkivene til 44 kommuner, 40 av dem i Innlandet.

Ble opprettet i 1995 for å ta vare på arkivet etter lekene i 1994 og de to søkerperiodene.

Har også fotoarkivene etter Sonja og Edvard Barth, som blant annet dokumenterer kulturminner, og Kristian Hosar, som blant annet består av en mengde bilder fra krigen.

Det digitale arkivet fra Ungdoms-OL i 2016 er en del av OL-arkivet. Det samme er samlingen til lillehamringen Jan Erik Granli med lydopptak fra planleggingsfasen, blant annet fra alle pressekonferansene.

Fylkesarkivet har 23 ansatte.